Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o počítačovém systému pro komunikaci v přeshraničních občanských a trestních řízeních (systém e-CODEX) a o změně nařízení (EU) 2018/1726

[COM(2020) 712 final – 2020/345 (COD)]

(2021/C 286/15)

Zpravodajka: **Ozlem YILDIRIM**

Žádost o vypracování stanoviska	Evropská komise, 24. 2. 2021
Právní základ	čl. 81 odst. 2 a čl. 82 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	31. 3. 2021
Přijato na plenárním zasedání	27. 4. 2021
Plenární zasedání č.	560
Výsledek hlasování	247/0/3
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	

1. **Závěry a doporučení**

1.1. EHSV vítá navrhovanou regulační iniciativu, kterou je třeba doplnit o návrhy Evropského parlamentu. Systém e-CODEX bude mít nepřímý pozitivní dopad, jelikož zjednodušuje a urychluje přeshraniční soudní řízení a justiční spolupráci, což rovněž přispěje ke zlepšení fungování jednotného trhu.

1.2. Je třeba poukázat na to, že systém e-CODEX se neomezuje pouze na e-justici. S ohledem na budoucí vývoj EHSV doporučuje zahrnout do tohoto nařízení ustanovení, které by umožnilo další využití tohoto systému jinými orgány veřejné správy, včetně například přenosu záznamů elektronického zdravotnictví.

1.3. EHSV doporučuje, aby Komise začlenila do tohoto nařízení prvek škálovatelnosti. Až doposud fungoval systém e-CODEX v několika členských státech, které jsou původními iniciátory tohoto projektu. Stávající projekt e-CODEX je však třeba rozšířit a zajistit, aby nadále hladce fungoval ve všech členských státech, neboť to je záměrem navrhovaného nařízení.

1.4. Digitalizace společnosti, hospodářství a správy nabírá na rychlosti a jako celek představuje ambiciózní cíl; je zapotřebí jasného propojení s touto realitou. Systém e-CODEX je mimo jiné klíčovou součástí „balíčku opatření v oblasti digitální justiční spolupráce“ a infrastruktury digitálních služeb e-justice. Vzhledem k tomu, že se tento systém zabývá spravedlností a základními právy, má EHSV za to, že musí být propojen se zastřešující digitální strategií „Formování digitální budoucnosti Evropy“ ([1]), což je klíčový aspekt, který není v nařízení výslovně uveden.

1.5. Vzhledem k tomu, že agentura eu-LISA není regulační agenturou, je EHSV přesvědčen, že kapitola 2 navrhovaného nařízení musí řešit transparentnost rozhodovacího procesu, zapojení členských států a dalších příslušných zúčastněných stran a nezbytnou nezávislost rozhodnutí přijímaných subjekty zapojenými do správy tohoto systému.

1.6. Jelikož systém e-CODEX sestává z balíčku softwarových produktů, které lze použít ke zřízení přístupového bodu pro bezpečnou komunikaci, klíčovým cílem nařízení musí být zaručení vysoké míry bezpečnosti, což se chápe jako potřeba zavést bezpečnostní opatření, která budou chránit neomezený výkon práv jednotlivce.

([1]) COM(2020) 67 final.

1.7. Jedním z bodů, o kterém je EHSV přesvědčen, že si zaslouží větší pozornost, je skutečný a široký přístup k digitálnímu soudnictví. Přínosy systému e-CODEX musí jít nad rámec aspektů souvisejících se zlepšením kapacit v oblasti správy, provozu a komunikace. EHSV je přesvědčen, že rozvoj digitálního soudnictví se musí zaměřit na zajištění zabezpečeného, bezpečného, spolehlivého a snadného přístupu ke spravedlnosti pro všechny občany v EU.

1.8. EHSV poukazuje na stávající obavy, které vznesly různé zúčastněné strany a členské státy ohledně toho, zda bude při trvalém provozu systému e-CODEX a jeho dalším rozvoji agenturou eu-LISA dostatečně zajištěna zásada nezávislosti soudnictví.

2. **Souvislosti a shrnutí návrhu Komise**

2.1. Vývoj systému e-CODEX (komunikace v oblasti e-justice prostřednictvím on-line výměny informací) byl zahájen v rámci víceletého akčního plánu v oblasti e-justice na období let 2009–2013 ([2]), zejména s cílem podpořit digitalizaci přeshraničních soudních řízení a usnadnit komunikaci mezi justičními orgány členských států.

2.2. Systém e-CODEX je hlavním nástrojem pro vytvoření interoperabilní a decentralizované komunikační sítě mezi vnitrostátními informačními systémy v přeshraničních občanských a trestních řízeních. Jedná se o softwarový balíček, který umožňuje propojení mezi vnitrostátními systémy a umožňuje uživatelům, jako jsou justiční orgány, právníci a veřejnost, rychle a bezpečně odesílat a přijímat dokumenty, formuláře, důkazy a jiné informace. Systém e-CODEX sestává z balíčku softwarových produktů, které lze použít ke zřízení přístupového bodu pro bezpečnou komunikaci.

2.3. Systém e-CODEX je jednou z klíčových složek politiky Komise v oblasti e-justice, jejímž cílem je zlepšit přístup ke spravedlnosti a její účinnost v členských státech, a je zahrnut do víceletého akčního plánu v oblasti evropské e-justice na období 2019–2023. ([3]) Za hlavní nástroj pro bezpečnou digitální komunikaci v přeshraničních soudních řízeních je rovněž prohlášen ve sdělení Komise *Digitalizace soudnictví v Evropské unii – soubor příležitostí* ([4]). V souvislosti s jednotným digitálním trhem, jehož cílem je poskytovat vysokorychlostní, bezpečnou a spolehlivou infrastrukturu a služby, byla řešení na podporu e-justice součástí akčního plánu „eGovernment“ z roku 2016. ([5])

2.4. Systém e-CODEX vyvinulo 21 členských států EU za účasti dalších třetích zemí/území a organizací ([6]) v letech 2010 až 2016.

2.5. Systém e-CODEX je v současné době řízen konsorciem členských států a dalších organizací financovaných z grantu EU.

2.6. Systém e-CODEX musí být řízen způsobem, který nezpochybní nezávislost vnitrostátních soudů.

2.7. Komise předkládá návrh nařízení o zřízení systému e-CODEX na úrovni EU a pověřuje Agenturu Evropské unie pro provozní řízení rozsáhlých informačních systémů v prostoru svobody, bezpečnosti a práva (eu-LISA) provozním řízením tohoto systému. Stabilní správa systému e-CODEX umožní zavést jej jako standardní systém pro výměnu elektronických zpráv pro justiční spolupráci na úrovni EU. Agentura eu-LISA převezme řízení systému e-CODEX nejdříve v červenci 2023.

3. **Obecné připomínky**

3.1. EHSV vítá navrhovanou regulační iniciativu, kterou je třeba doplnit o návrhy Evropského parlamentu. Systém e-CODEX bude mít nepřímý pozitivní dopad, jelikož zjednodušuje a urychluje přeshraniční soudní řízení a justiční spolupráci, což rovněž přispěje ke zlepšení fungování jednotného trhu.

([2]) Úř. věst. C 75, 31.3.2009, s. 1.
([3]) Nařízení (EU) 2018/1726.
([4]) COM(2020) 710 final.
([5]) COM(2016) 179 final.
([6]) Jersey, Norsko, Turecko, Rada evropských advokátních komor (CCBE) a Rada notářství Evropské unie (CNUE).

3.2. Evropa je vedoucí silou digitální transformace. Systém e-CODEX je katalyzátorem této transformace v Evropě, v členských státech, a především mezi nimi. Jde nad rámec funkčních potřeb v oblasti IT a dotýká se klíčových faktorů, jako je harmonizace, kultura, lidská práva a další procesy, které musí členské státy řešit v rámci digitalizace společnosti a hospodářství.

3.3. Vzhledem k tomu, že toto nařízení umožňuje občanům těžit ze zlepšeného přeshraničního přístupu ke spravedlnosti, má EHSV za to, že musí rovněž konkrétně řešit nezbytné posílení a harmonizování kapacit členských států v oblasti justiční spolupráce. Týká se to v prvé řadě digitálního ekosystému tvořícího základ systému e-CODEX, který musí umožňovat interoperabilní a propojené prostředí. EHSV by chtěl upozornit na to, že v zavádění informačních technologií ze strany soudních orgánů v Evropě existují dosud rozdíly. EHSV proto vyzývá k užší spolupráci mezi vnitrostátními justičními orgány a ke sbližování v celé EU na různých úrovních, přičemž je nutné plně respektovat specifické rysy vnitrostátních systémů, včetně rolí a povinností různých zúčastněných subjektů. Na technické úrovni je nutné zaručit, aby členské státy měly podobnou míru automatizace a technickou kapacitu pro zpracovávání a uchovávání velkých elektronických dokumentů, a zajistit vysoce zabezpečené propojení poskytovatelů služeb.

3.4. Klíčové je posílení důvěry v přeshraniční elektronické interakce mezi občany, podniky a veřejnými orgány. Nesmí být opomenut dopad nařízení o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na jednotném evropském trhu (nařízení eIDAS) na infrastrukturu a fungování systému e-CODEX. Vzhledem k tomu, že nařízení eIDAS reguluje elektronické podpisy, elektronické transakce, zúčastněné subjekty a jejich postupy, EHSV podotýká, že systém e-CODEX funguje jako účinný prostředek pro rozsáhlou komunikaci. Jeho infrastruktura musí fungovat v souladu s požadavky nařízení eIDAS a umožňovat bezpečnou interoperabilitu.

3.5. Je třeba poukázat na to, že systém e-CODEX se neomezuje pouze na e-justici. S ohledem na budoucí vývoj EHSV doporučuje zahrnout do tohoto nařízení ustanovení, které by umožnilo další využití tohoto systému jinými orgány veřejné správy, včetně například přenosu záznamů elektronického zdravotnictví. Využívání systému e-CODEX nad rámec e-justice přispěje k zajištění jeho dlouhodobého používání a pobídne členské státy k provedení nezbytných investic do vlastní infrastruktury. Vzhledem k tomu, že tento návrh upravuje pouze aspekty justice, byly by k tomu zapotřebí další legislativní návrhy.

3.6. EHSV podporuje systém e-CODEX, protože umožňuje bezpečný elektronický přenos informací a dokumentů v přeshraničních občanských a trestních řízeních. Jak uvádí Komise, toto nařízení je nutné ze dvou hlavních důvodů: 1) zřízení systému e-CODEX a zajištění jeho dlouhodobé udržitelnosti a 2) pověření agentury eu-LISA jeho řízením, dalším vývojem a údržbou. EHSV však poukazuje na to, že účinná správa tohoto digitálního justičního systému vyžaduje jak udržitelnou a stabilní technickou architekturu, tak robustní správní infrastrukturu.

3.7. EHSV doporučuje, aby Komise začlenila do tohoto nařízení prvek škálovatelnosti. Až doposud fungoval systém e-CODEX v několika členských státech, které jsou původními iniciátory tohoto projektu. Stávající projekt e-CODEX je však třeba rozšířit a zajistit, aby nadále hladce fungoval ve všech členských státech, neboť to je záměrem navrhovaného nařízení. EHSV zdůrazňuje, že je odpovědností každého členského státu zajistit, aby jeho vnitrostátní informační systémy a infrastruktura fungovaly dobře a byly zabezpečeny a aby byla zajištěna ochrana osobních údajů a soukromí.

3.8. EHSV vyzývá Komisi, aby prozkoumala možnost pomoci subjektům působícím mimo EU, zejména v zemích přidružených k Evropské unii, vytvořit balíček softwarových produktů systému e-CODEX. Rozšíření tohoto projektu, který by měl být založen na jasném modelu spolufinancování, by přineslo výhody všem zúčastněným stranám. Je třeba zohlednit potřebu zajistit škálovatelnost a funkčnost tohoto systému.

4. **Konkrétní připomínky**

4.1. *Sladění a soudržnost s hlavními evropskými strategiemi*

4.1.1. Digitalizace společnosti, hospodářství a správy nabírá na rychlosti a jako celek představuje ambiciózní cíl; je zapotřebí jasného propojení s touto realitou. Systém e-CODEX je mimo jiné klíčovou součástí „balíčku opatření v oblasti digitální justiční spolupráce“ a infrastruktury digitálních služeb e-justice. Vzhledem k tomu, že se tento systém zabývá spravedlností a základními právy, má EHSV za to, že musí být propojen se zastřešující digitální strategií „Formování digitální budoucnosti Evropy“ ([7]), což je klíčový aspekt, který není v nařízení výslovně uveden.

4.1.2. Podle názoru EHSV se připravovaná legislativní iniciativa v oblasti umělé inteligence (UI), kterou Komise představí na jaře roku 2021 ([8]), musí konkrétně zabývat úlohou řešení založených na UI při umožňování řešení v oblasti e-justice a riziky spojenými s využíváním řešení založených na UI justičními orgány. Mezi tato možná využití patří „prediktivní justice“ a její výzvy, používání platforem pro řešení sporů on-line a používání algoritmů při vyšetřování trestných činů.

4.1.3. EHSV je si vědom toho, že systém e-CODEX s sebou automaticky nenese využívání umělé inteligence. V soudních systémech se však umělá inteligence stále více využívá. Vzhledem k této nepřímé spojitosti proto EHSV doporučuje, aby se první přezkum koordinovaného plánu v oblasti UI ([9]), naplánovaný na první čtvrtletí roku 2021, zabýval vztahem mezi UI a digitálním soudnictvím a systémem e-CODEX.

4.2. *Účinná správa systému e-CODEX a jeho provozní aspekty*

4.2.1. Vzhledem k tomu, že agentura eu-LISA není regulační agenturou, je EHSV přesvědčen, že kapitola 2 navrhovaného nařízení musí řešit transparentnost rozhodovacího procesu, zapojení členských států a dalších příslušných zúčastněných stran a nezbytnou nezávislost rozhodnutí přijímaných subjekty zapojenými do správy tohoto systému. S ohledem na to, že právě oni budou hlavní potenciální skupinou uživatelů systému e-CODEX, by například mohli být na politické i prováděcí úrovni zapojeni právníci, aby bylo možné reagovat například na potřebu zajistit, že systém e-CODEX bude podporovat rovné podmínky z hlediska přístupnosti pro všechny strany a splňovat jejich požadavky. Právníci z oblasti justice by proto měli být strukturálně zapojeni, nikoli pouze konzultováni.

4.2.2. Na provozní úrovni EHSV zdůrazňuje, že je třeba objasnit například přísné vymezení otázek vnitřních věcí a otázku jednotného kontaktního místa. Rovněž je třeba harmonizovat formáty pro předkládání důkazů a jejich výměnu mezi jurisdikcemi.

4.2.3. Pokud jde o agenturu eu-LISA, musí jí být poskytnuty jak dostatečné lidské, tak i odpovídající finanční zdroje. V zájmu zdůraznění tohoto aspektu EHSV opakuje své doporučení týkající se nezbytné odborné přípravy pro zaměstnance agentury eu-LISA ([10]), zejména pracovníky IT oddělení, která by měla zahrnovat správné pochopení toho, jak musí řízení systému e-CODEX zajišťovat nezávislost soudnictví a právo na spravedlivý proces. Tuto otázku lze dále rozvinout v článku 13 navrhovaného nařízení.

4.3. *Vysoká míra bezpečnosti na ochranu práv a svobod*

4.3.1. Jelikož systém e-CODEX sestává z balíčku softwarových produktů, které lze použít ke zřízení přístupového bodu pro bezpečnou komunikaci, klíčovým cílem nařízení musí být zaručení vysoké míry bezpečnosti, což se chápe jako potřeba zavést bezpečnostní opatření, která budou chránit neomezený výkon práv jednotlivce ([11]). EHSV je rovněž přesvědčen, že nařízení o systému e-CODEX musí v kapitole 2 zdůraznit, že existuje dohoda o spolupráci mezi agenturou eu-LISA a Agenturou EU pro kybernetickou bezpečnost (ENISA) ([12]).

([7]) COM(2020) 67 final.
([8]) https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/eu-affairs/20201208STO93329/coming-up-eu-spearheads-efforts-for-recovery-in-2021.
([9]) COM(2018) 795 final https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52018DC0795.
([10]) Úř. věst. C 283, 10.8.2018, s. 48.
([11]) Stanovisko EHSV-2020-05923 přijaté na plenárním zasedání v dubnu 2021 (viz strana 76 v tomto čísle Úředního věstníku).
([12]) https://www.enisa.europa.eu/publications/artificial-intelligence-cybersecurity-challenges.

4.3.2. Digitální řešení musí zajišťovat vysokou úroveň ochrany soukromí a údajů. Vysoká míra bezpečnosti zahrnuje také zajištění harmonizované ochrany údajů na vnitrostátní úrovni. EHSV opakuje, že je třeba, aby správci údajů v členských státech zavedli vhodná technická a organizační opatření, účinně prováděli zásady ochrany údajů a zajistili dostatečné finanční zdroje, které to umožní.

4.3.3. Bezpečnostní rizika jsou stále nepředvídatelnější. EHSV je si vědom toho, že posuzování a zmírňování rizik stojí v centru ročního cyklu plánování, standardních operací a podávání zpráv agentury eu-LISA. EHSV je přesvědčen, že kromě strategií v oblasti zmírňování rizik a mapování „hlavních rizik" by agentura eu-LISA mohla posílit svůj rámec prostřednictvím mapování možných rizik s neočekávanými výsledky. Díky tomu bude agentura odolnější a předvídavější.

5. **Dodržování základních práv**

5.1. *Přístup k digitálnímu soudnictví pro všechny jako způsob zajištění rovnosti a nediskriminace*

5.1.1. Jedním z bodů, o kterém je EHSV přesvědčen, že si zaslouží větší pozornost, je skutečný a široký přístup k digitálnímu soudnictví. Přínosy systému e-CODEX musí jít nad rámec aspektů souvisejících se zlepšením kapacit v oblasti správy, provozu a komunikace. EHSV je přesvědčen, že rozvoj digitálního soudnictví se musí zaměřit na zajištění zabezpečeného, bezpečného, spolehlivého a snadného přístupu ke spravedlnosti pro všechny občany EU. Rovný přístup musí být ústředním bodem nařízení, aby se zabránilo diskriminaci a nerovnostem. EHSV doporučuje, aby nařízení o systému e-CODEX lépe zdůrazňovalo skutečnost, že občané musí skutečně požívat rovnocenné a účinné právní ochrany a přístupu k e-justici a souvisejícím digitálním službám.

5.1.2. Systém e-CODEX musí být k užitku a sloužit široké veřejnosti. V rámci pohraničního rozměru nejsou soudní a přeshraniční orgány jedinými zúčastněnými stranami. Prostředí, v němž systém e-CODEX existuje, musí integrovat nejen justiční orgány a přístupové body systému e-CODEX, ale i mnohé další subjekty: občany, soudy, zaměstnance soudů, další administrativní pracovníky a zaměstnance z oblasti IKT, donucovací orgány, notáře, odborníky na digitální forenzní analýzu, právníky a třetí strany, které mají ze systému přímý nebo nepřímý užitek.

5.1.3. Vzhledem k významu systému e-CODEX při zajišťování účinného přístupu občanů a podniků ke spravedlnosti by navíc měla být zahrnuta také zmínka o ochraně procesních práv.

5.2. *Respektování nezávislosti soudnictví a práva na spravedlivý proces*

5.2.1. Nezávislost soudnictví je základním kamenem zásady dělby moci a jednou ze základních zásad právního státu. Využívání technologií by nemělo jít na úkor důsledného výkonu spravedlnosti. Z tohoto důvodu EHSV vyzývá Komisi, aby řádně posoudila, zda je systém používaný k propojení vnitrostátních systémů e-justice schopen zajistit dodržování zásad spravedlivého procesu a řádného řízení. Tyto záruky se vztahují zejména na případ předání systému e-CODEX agentuře eu-LISA.

5.2.2. EHSV poukazuje na stávající obavy, které vznesly různé zúčastněné strany a členské státy ohledně toho, zda bude při trvalém provozu systému e-CODEX a jeho dalším rozvoji agenturou eu-LISA dostatečně zajištěna zásada nezávislosti soudnictví. Stávající ustanovení tohoto návrhu, která zmiňují nezávislost soudnictví, nejsou uspokojivá. Vzhledem k významu této zásady je nutné důraznější znění. EHSV dále požaduje objasnění toho, jak navrhovaná struktura řízení systému e-CODEX účinně zajistí dodržování této zásady v praxi.

5.3. *Odkaz na základní práva a jejich dodržování*

5.3.1. EHSV zdůrazňuje, že toto nařízení musí respektovat základní práva a dodržovat zásady uznané zejména Listinou základních práv Evropské unie a ústavami členských států. Patří mezi ně právo na bezpečnost, právo na účinnou právní ochranu a zásady zákonnosti a přiměřenosti. EHSV poukazuje na to, že ochrana těchto práv závisí i na tom, za jakých podmínek lze tato práva omezovat a kdo o tom rozhoduje.

5.3.2. Využívání digitálních technologií by nemělo narušovat právo na spravedlivý proces a účinnou právní ochranu. To je obzvláště důležité, pokud jde o: rovné příležitosti pro obě strany, aby předložily své argumenty (rovnost zbraní), právo seznámit se s veškerými předloženými důkazy a tvrzeními a vyjadřovat se k nim (sporné řízení), právo na veřejné projednání a v trestních řízeních o neporušování práva na obhajobu.

5.3.3. Návrh musí obsahovat konkrétní odkaz na použitelnost hlavy VI (Soudnictví) Listiny základních práv Evropské unie a na její článek 47.

V Bruselu dne 27. dubna 2021.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Christa SCHWENG